

USTAD YANAN OCAQDA

ŞAİR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATİRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

Əli Rzaxələfli

(Əvvəli üçün saylarımızda)

Bəndlər sıralandıqca türk soyu ilə qürd duyan şairin elə orijinal, sırast mənliyi özə çıxır ki, bu qeydləri yazmağı da artıq hesab etmoli olaram:

*Xan Arazin oğlu, şah Kürün oğlu,
O Qorqud ozanım, o qoc Koroglu,
Yerlərə yarıyaq, göylərə baqlı
Nə qədər dastanın vətəndaşiyam.
«Qorqud ozanım» «Qoc Koroglu»
deyən şairin notədəno nə qədər dastanın
vətəndaş olması tobii, mənliyi yekundur.
Şairin mənsəb olduğu etnosun tərənnümü-
dür və həm də onun özünün bu etnos
mənsəbləyən tədqiqidir.*

Şairin ilhamla, yurduna və mənsəb ol-
duğu etnos sevgi ilə qələmə aldığı şeirin
qəlan bəndlərində də oxucunu zövq imka-
nından məhrum etməmək üçün təqdimini
vacib bildim:

*Savalan, Dalıdaq, İyqlı, Qırçaq,
Çiyindən bağlar yarıq, ayıqluz,
Danızın, çayın da yavaşam oduşu,
Mən Azərstanın vətəndaşiyam.*

*Çarək Nizamiyə dünya baş yazı,
Şeir qırurlandı Füzüli deyir,
Bu yerdə zəkalar ucaldı göyə,
Mən elmin-irfanın vətəndaşiyam.*

*Vətəndaş səhrəti ağırdır, ağır,
Bu yola gillsə də, mərim də yağır,
Dünyaya bir günəz yurdumdan doğur,
Bütün bu dünyamın vətəndaşiyam.*

Hüseyn Kürdoğlu Şorq mənosu mühi-
ti ruhunun toblatı olaraq yörənmiş, bu
mühiətə Azərbaycan-türk mədəniyyətinin
və demək ədəbiyyatının, incəsənətinin in-
cəllərini, zənginliyini mənimsəmiş, ru-
huna yiyəmiş. Azərbaycan zəkalarının
dünyamın mədəniyyət təzəsinə no verli-
yini də yaxşı bilirdi. Elmin və irfann vəh-
dəndə görüldü insanın ucalığını. Ona
gərə də Azəri türkünün elm və irfana uca-
lığında qürur duyur. Bunun poeziyasında
fəxrətli bəyan edirdi. Gündəgürlüq təbiət
elementi kimi yox, gəniz niyəndə zəka
mənbəyi kimi görürdü.

*Səsi haqq səssiz qocaman tarın,
Kamanın çayları yer hərın-narın.
Ədalət sazıyla tufan qəpərsin,
Bu sazın, kamunun vətəndaşiyam.*

*Burdə ucır güllü min bir diləyin,
Siz də Kürdoğlundan seir diləyin.
Bu süyan, torpağın, oduq, külyəyin,
Bu göy astımın vətəndaşiyam.*

Yürdünə şair Azərstan deyir. Azər-
lin yurdun anlamında. Deyirəm şairin Oraq-
küt güci burada nə qədər həssaslıqla özü-
nü diqət edir. Dənizimin, çayımın oduşu ya-
şumadığını deməklə, kökünün Zərdüşt-A-
vesta ilə rişələndiyini də yada salır. Keç-
mişdən danışıqla qələməndən xəbər ver-
mək, qeybdən xəbər verənlərini Dadı
Qorqudların (ellim düşmənsinə Orakulla-
rı) isdir. Nizaminin, Füzülinin, Güneş
doğulan yerin (Gündəgür), Azərstanın
qədim adlarından biri də Gündəgürdür. qo-
dim Qobustan adınınm düşməsinə görə

günəş Xəzərdən doğurdu - Ə.R.X), kama-
nu, muğamın, tarın və nəhayət, Odulet və
səz anlaşımların sıralanması şairin var-
lıqlımda müqəddəs kitabın müqəddəs ya-
zıları haqqında danışmışmı? Akademik
Bakir Nəbiyev bizi də danışdırın - *Yurdu-
ma qurbandır sözi»* (2005) kitabına (şai-
rin faciəli ölümündən sonra nəşr edilmiş)
yazdığı on sözüdə sonatkarın mənavi
mühiətini görüydü kimi özü demiş, qədrşü-
nəsləqlə təqdim edir: *«Hüseynin əsərlərində
hər bir əzərbaycanlıya Bakı qədər əziz
olan Təbriz, Marağa, Maku, Zəncan, Gil-
lan xatırladılır, xalqın mənavi dəyərləri
qədrşünəsləqlə yad edilir, Zərdüşt, Nəsi-
mi, Füzüli, Qurbani, Vaqif, Aşıq Ələsgər,
Nəvəni, Hadi, Cavid, Müşfiq, Bülbül, Yu-
rgün. Dodo Şəmsir darin səmimiyyət du-
yğusu ilə tərənnim olunurlar»*. Bunun ar-
xasınca alimnin dediyi kimi, *«poeziyamızda
ciddi hədisə»* olan kitabın daha alt qatlan-
dından xəbər verən təhlillər oxucu ruhunu
oxşayır, örtüdə olan güllər, çiçəklər üzə
çığırılır.

Hüseyn Kürdoğlundan poetik yaradici-
liyinə alt qətdən özünü diqət edən mənli-
ğini izlədikcə belə bir qənaətə gəlirəm:
onun üçün yaradıcılıqda qürur qaynağı
sözün etim yaddaşdır. Başqa sözlə, tür-
kçəri varlıqdır. Şair olanın ilhamı qürur
duyduğuna mənosu əsası - öyütlü tərənnim
edəndə daha şəhərlə qənam əçir.

Türk-azəri varlığı Hüseyn Kürdoğlu-
nı qürur qaynağı, əsəz tərənnim olab-
laydır. Onun poetik alimində bu obraz Vətan
və vətəndaşlığın vəhdətində təzahür edir,
boy göstərir.

*Boz qurdə yəməndə, çağırlar gələr,
Amurdan, Altaydan bağlar gələr,
Təzədən doğular, doğurlar gələr;
Diz çökər, itirəyər öündə yağı
Türkün Tanrı dağı, qürur qaynağı.*

*Qılınç qınında qalmaz pas atı...
Sonuncu danızın su içər atı,
Amacı Turandı - Doğudan Batı,
Qaytarlar zamanı gətirər çağı,
Türkün Tanrı dağı, qürur qaynağı.*

*Oxu gər dönməz yazı dartılsa,
Öləmi öldürür, canı qurtılsa,
Göy parçalsına, yer yırılırsa;
Tükü tükədən seçir, qırardan ağı
Türkün Tanrı dağı, qürur qaynağı.*

*Ayrılsa çar çəkər, körsə damarı,
Daş yağar, bağları yolun hamarı;
Təzədən qurubir gəlsə memarı,
Zaman körpüsünün çat vermış tağı
Türkün Tanrı dağı, qürur qaynağı.*

*Tarixin sirri var, sırdaşda qalır,
Orxən-Yeniseydə - hər daşda qalır,
Dağlım, söküləməz yaddaşda qalır,
Böyük Turan - türkün hasarı, çağı
Türkün Tanrı dağı - qürur qaynağı.*

*Daşı parçalayır oxunun ucu,
Əyilməz inadi, qırılmaz gücü;
Qaytarlar haqqını qəzəbi, öcü,
Yağı sinəsinə çəkə də dağı,
Türkün Tanrı dağı, qürur qaynağı.*

*Şuşadən, Vaqifdən kütəklər üstə,
Çələr xəbər xəbər mələklər üstə,
Gül açar, bar verər, diləkələr üstə
Xəbəllə sızındə bir könül bağı,
Türkün Tanrı dağı, qürur qaynağı.*

*...Atam Zal Əziz oğlu deyirdi ki,
ömrümdə bir koram köyündə sevin-
məyən hər kəs bu dünyadan naxım gedər.
Könül evindən sevinmək haqqının
nurnu qovuşmaqdır.*

Hüseyn Kürdoğlu soyundan gələn
varlığım dünyamın baş haqqıqı bilirdi.
...Və mənosu qə yamağımı tərənnim
edən hər şeyində, dördüylüdə onun ruh
könül evindən sevinirdi.

01.08.2017

2. Xan yığnağı, Ozan sözü

*Məshəbbət sarayında hər-həzak laldən uçar,
Olmasa memarın sevgisi gildən uçar,
İstəyində görünər aşiqin kınılıy da
Bülbüllər gülsə gələr, qargırlar kıldən uçar.*

Əli Rzaxələfli.

Xanım, hey! - Dodo Ozanın sösi gəldi.
Dodo Ozan xan Bayandır hüzümdə
bir türk Əranının söz boyunu öçürdü.
Yəqin ki, Hüseyn Kürdoğlu da varlığım-
kət, ruhundakı sözümin Ögüz dastanının
elə bu cür başlayırdı. ***

Kitabda üç obraz daha qəbarıq görür-
m. Vətan, türk boyu və xan Bayandır hü-
züründə zamanın dastanını mənəmən Öz-
yoni şairin öz obrazı...

«Yurduna qurbandır sözi» kitabını
neçənci dəfə oxuyandan sonra yazı boyun-
ca bir də vərəqləyirdim. Hər görüldüyün
poetik məna verən şairin tükənməz ilham,
tükənməz seir sevgisi təzədən məni heyran
qoyur. Sədo, şirin anu dilində ürəklorənc
işləyər bilən, ruhu qanadlandırın poetik
öməklor gözlorim önündə sıraların. Bu
kitabda 40 yaşımından sonrakı hər günümü
görürəm. Bu bir oxucu xoşbəxtliyidir, ya
iztirablarla dolu olduğu üçün oxucu dördi-
di, kodəridir - deyə bilimörəm. Ancaq bizi
türk dərşiyolu, kodəridi, bəhəm bir şair tə-
ləzirdi. Sözüün uğur taleyidir. Dəbə şairin no
günəli var ki, tale ona istəqlə birgə yurd
ağrı, vətən faciəsi də bəxş edir.

Ancaq burada yazımın qayosinə uyğun
olaraq məvzusun tələblərinə qayıdırəm.
Türklük, türk mənosu aliminin, türk ruhu-
nun şairin vəcd mühiətindəki təsir gücünə
onun digər çəkəz seiritorindən əsaslar gətir-
məklər olar. Bu yerdə şairin *«Hələ gərməmiş
İstanbul mə»* seiri ayağı diqətə
çökilməkdir. Elə birinci bəhdəncə İstan-
bula sevgi oxucunu çağırır. Yolların açıl-
ması, qardaşın qardaşa istəyi, həsrətlorin
vüsəllə əvəzlənməsi ümidlorin çəkiç əç-
məsindən, inamların yəzindən, bəhərindən
xəbər verir.

*Hələ gərməmiş də İstanbul mə,
Könlünün gözüylə gərməmişəm varam.
Dəyə bilmədiyim yer qoynu kimi
İstə qucağına girmişəm varam.*

No gözöl... sevgi dolu duyğular qanad-
ları, uçur. İstanbul göylorində porvaz
edir. Şair İstanbul könlünün gözüylə gö-
rür. Çünki çəğrəli anladım olduğu kimi
mənosu anlamda da səhrələrdə açılıb.

«Gülünə parkı» obrazını düşməncə
Nazim İltisəni görür: *«Təməz cəvə ağacı-
yın Gülünə parkında...»* deyimi ilə. Nazim
öz də faciəli bir tale yaşayıb. Kommünizm
ideallarına aldandı, utopik ideal uğrunda müs-
bərizə onu yurdundan, vətənlindən dərşin
səhb. Şair türkün yeni, çəğdə zamanəyə
çatmasına tək özü sevinmir. O vətən həsə-
tilyə ömir başı yəru Nazimin də əvozdən
sevinir. Bu həsrətə, zəklərli nurdan sa-
lan ayrıqla son qoyan vüsəl imkənlərini dur-
na ləloyi kimi gözlorinə çəkər, gözlorinin
Böyük Türkü bütün əzəmoli ilə görə bilmə-
si üçün bu durna ləloyi ilə səğələcəyinə də-
li bir inamla seirini peçildir.

*Çəkib gözlorimlə lələklərini,
Qanımda duymuşam diləklorini,
Gülünə parkının çiçəklorini
Nazim həsrətilyə dərmişəm varam.*

Şair vüsələncə gələn yolum hamar olma-
dığını, vətən korəm eşqi kimi borandan,
qardaş keçyimin, ancaq bu yoldan hər vaxt
dönmədiyini də yada salır.

*Zəhmətim görməndə də boranım, qarın,
Korəməni, eşyindən dönməməni yarı.
Səhildə nəslədən o sux nigərən
Sarıyın saçıni həmişəməz varam.*

Bəli, uzun orslor boyu (yada saatq şai-
rin neçə zamanlarını homiyəgdi olduğu)no
royalardə görşiləş olub, bəzən bədxahlı-
rın təhriki ilə qardaş da qardaş üstünə ye-
riyib. İrolə yeriyəndə sinəlorə tuşlanan
süngülər daha yuxur:

*Sarıldım boyunna royalarla məni,
Bır Məcnunə döndüm adalarla məni.
Bəşfərə göz açın odalarla məni
Yüz ilin ömrünü sürmüşəm varam.*

*Yolumdan çəkilib qanlı əjdaha,
Kökəmsə süngülər tuşlanmış dəbə.
Açılıb Rum yolu, şükür Allahı,
Dirlək süyanə imişcə varam.
Özünü türək ögey bilən bu sözləri ya-
zardımı: Ümmüyyotlu, türək, türkə yığı
Türkiyəyə sevgisiz bu cür - canlı duyğular
seirə, həm də belə mükkəmliliklə gələ
bildirdimi?*

Ümmüyyotlu, Hüseyn Kürdoğlundan
poeziyasında klassik türk poeziyasının (və
eposunun) obrazları öz məhəyiyotini qoruyub
saxlayır. Yaxşısı yaxşı yerində, pisi pis...

Hüseyn deyəndə ki, *«təpəzə hədələr
bizi, yurdalar zədlər bizi, tırqızı vədələr
bizi aldılar, torə gətirib»* həmin andaca
Dodo Qorqud eposuna türkün məlum sa-
vaşına xatırlayır. Bunun arxasınca *«gır-
mızı vədilər»* məhəyiyot qədim düşməncə
dəlon gələ təassirətə tamamlayır.

Şairin *«Dadım Qorqud»* adlı seiri də
var. Hiss olunur seiri o tayda nəsrə başla-
yan dərşli ilə baqlı yazılıb. Həmin andə
dərşilər əslində hər iki tayda olub. Ancaq
o tayda nəsrə başlayan anu dilfi dərşli to-
blidir ki, şairi daha çox həyəcənləndirməli
idi. Bu də tarixi Turanın mənosu qaytdır.
vətən birliyi kimi şair sevirirdi, ancaq
elə düşməncə imkan verəydi ki neçəmə-
də, bütöv Azərbaycan Türkiyə ilə bir-
gə görür. Ona görə də poetik düşməncədə
Böyük Azərbaycanla Türkiyənin mənosu
xəritəsini birləşdirir. Poetik təassirətini
tamliyi nəminə seiri oxuculara qənamıq
daha üstündür.

*«Dadım Qorqud», min illik yox gəlməsin,
Yol gərsən»* seiri *«uləncə mibərək!
Zəmanənin dar vaxtıni bilməsin,
Kəməndə dənizə ağ qapuzun mibərək!*

*Öğüz-qıpaq öz güvəncin, həyətini,
Qürsəsin yer üzünə yavayını,
Yurdumcdən hər yerini dınyayın,
Toza-təzə yulunu-izini mibərək.*

*Səni dilər səni möhtəvə bu həyat,
Loğman kimi imlədə yet, həyə çat.
Şirindən də, acından da yəz, yarət,
Şöhlənməmiş ödən-közün mibərək!*

Şair *«Dadım Qorqud»* dərşinisi qat-
lıyanda elə hiss və həyəcənlə qələmə salır
ki, onun sözə can almı şüur əsədinin
səhrədə yazı təşnəliyini xatırladı. *«Da-
dım Qorqud»*-un nəsrə başlanmasını illər
boyu çəkəyli həsrətə bir addım yaxınlaş-
ma, qovuşma kimi qarsıylayır. Sevinclər,
sevgiləri aşub dəşir. Dilo qənim kəsilən-
lərlə savəsədə bənir bir qələbə kimi əlqəş-
ləyir.

*Əzəl həşdən Əzruvəmə, Qarsa gət,
Simsarıncə hansı yadda varsa, gət,
Yol gəzəyir Konyə, İqdr, Bursə, gət,
Şəfəqlənmış görklü üzün mibərək.*

*Porvazə gət, tarlan kimi həvalən,
Görün səni ucə Şəhənd, Savalən,
Məhləm olub yaramandan hər olan
Dürlər-dürlü daddı sözün mibərək,
Mibərəkəsin, Dədəm, özün mibərək!*

Göründüyü kimi, seirə ayrıqlığın yarat-
dığı mənosu həsrət açılıb, bir-birinə qovuş-
maq istəyi no qədər güclüdür. Əsər 1991-
ci ildə yazılıb. Ruhuuzun səhrələrdə
dağıldığı günlərdə. Türək ögü türk şair Hüs-
eyn Kürdoğlu dünyəyə səpələnmiş bütün
azərbaycanlıların müstəqlüyü, səd xəbəri
hamı ilə bölüşür. Cənub məvzusu Hüseyn
Kürdoğlundan poeziyasında yəralı, ağırlı
bəzlərlə əbədləşib. Savalən, Həyberbəh-
bə, Şəhənd, Xətai, Səttərxan, Qırat... və
digər obrazları onun böyük Azərbaycanca,
birlik, bütövlük savəsinin obrazlarıdır. *«Su-
valən»* seirini 1998-ci ildə yazıb.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəlki 8-ci səhifədə)

Ümumiyyətlə, bu mövzu şeirin cismani ölümünə doğru yolda intensivləşir. Daha hissi, heyəcəni karakter alır. Qarabağın əsirliyi Savalana da xəbər verir.

Bəlaliklə, «Savalan» şeiri ilə sairli, onun vətən sevgili duyğuları ilə tozədən baş-başa qalacağıq, ancaq bir qədər sonra.

Hər bir sair bütün ömrü boyu bir insan olaraq iki cəbhədə döyüşür: Dünya görüşünə yad olan dünyanın ədalətsizliklərinə, yalanlarına, şərlərə, insana bəla gətirənə və varsa ona, hoyatın ahəngini pozan amillərə və əməllərə qarşı; bir də özünün mənəvi mühtəyinə kamilləşməsi, öz bütövlüyünə daha kamil çatması üçün özü-özü ilə döyüşür. Mövlana Cəlaləddin Rumi deyirdi: «Yaxa ancaq doğru ox qoyalar. Bu yayın tərzi və şəri axları vardır. Ox kimi doğru ol, yaydan qurtul. Çünki yaydan, şübhəsiz, doğru oxlar sıçar. Çöl səvaşdan döününə iş səvaşə yənəldim. Biz kiçik cihaddan döündük. Peyğəmbərlə böyük cihaddayıq. Bu Qaf dağımı iynəylə qazmaq üçün haqdan qırıvət, uğur və dəstək istəyirəm. Səfərlər yarmığı asan əslənliq bil. Özünə qalib gələnər əslən» (M.C.Rumi, Məsnəvi, 1-ci cild, «Ədəmi», 2012, səh.134). Hüseyn Kürdoğlu bütün həyatı və yaradıcılığı boyu bu iki cəbhədə səvaşə dayandırmayıb. Onun üçün dünyanın maddi dəyərləri bir bənövşənin gətirdiyi o qədər çox əşqə idi. Və elə özünün düşüncəvi təməllərindən qurban verməmiş həqsizliqə qarşı döyüşdü. Bir bənövşənin bağırı qan edən ayrılıq onun ruhunu sarsıdır, qalbinə dağlayırdı. Şair xislətliyə «gözəldən gözəl Nəvəsin bənövşə, Heyran bənövşə» deyəndə dünyanın tarazlığını qoruyan əbəd dəyərlər

*İgidlikdə alın açıq, üzün ağ,
Qoç Nəbidən verərmisən bir soraq?
Yagılara asir düşüb Qarabağ,
Haray çəkir qan qardaşın, Savalan!*

Savalana sınırsız olan cənub dağları - Səhənd, Həydarbaba və demək Bulud Qaraçorlu Səhənd, Məhəmməd Hüseyn Şəhriyar, Xaqani - «Təhəttül İraqem», İdris Nəbi, Araz-Qarabağ gəzlərimizin önündə sıralanı. Şair bu dağları no qədər ağır ilə xatırlayırsa, bir o qədər də qürurla anır. Şöhrətli tarixi yolun bir gün yenidən gərçəkloşəcəyinə inanma duyğularını dilə gətirir. Bu zaman Şah İsmayıl Xətai onun üçün osas istinad olur:

*Ovçuların dağdan-dağı iz tutur,
Səyaxların gədiklərə iz tutur,
Aşğaların çalına saz tutur,
Bilinməyir vaxtın, yaşın, Savalan!*

*Xatı də gərdənina qo açdı,
Çiyin üstəndə gələn günə yul açdı.
Dəstan olub dildən-dilə doləşdi,
Hər döyüşün, hər səvaşın, Savalan!*

*Cox çəkmisən elin-günün odunu,
Ağlatmışan yağışını-yadını.
Söylədiklə Səltərxanın adını,
Dilə gəldi min bir saz, Savalan!*

Bir dəfə Səhənd əmidən (Xalq şairi Səhəb Tahir AzərAzər) soruşdum ki, niyə «AzərAzər?» təxəllüsünə gəldin? Cavab verdi ki, biz əvvəlcə birləyi təmin edəcəyimizi düşünürdük. Zaman keçdikcə gördüm ki, bu yol hələ uzundur. Adım Bəyüz AzərBəyüzün vəsiyyətidir gələcək nəsilə.

Bir vaxt idealimiz bizə daha əzə zirvəyə vətəndir. Ancaq indi AzərAzər missiyası ilə «Savalan» dastanını dağları Hüseyn Kürdoğlunun həyatı və yaradıcılığı

Şair dünyanın ağ-qara, yaxşı-yaman döyüşündən ibarət olduğunu yaxşı bilir. Ədəbi təxəllüsünün yaratdığı təsirdən bədxahlırların da məqsədlərinə uyğun bəhrələnməyini duyurdu. Bəlkə, elə buna görə soyunu dəfələrlə bütün yaradıcılığında xatırladı. Dördüklərində xüsusi aydınlıqla, təkrar-təkrar dilə gətirdi:

*Oğuz eri mənəm, hun eri mənəm,
Göy oğlu, yer oğlu, gün eri mənəm.
Zərdüştdə mənədir, Qorqud da mənə
O qoç Koroğlunun hünəri mənəm.
Yaxud xalqın, türk soyunun mənəvi keçmişində özünü, ruhunu necə görür, gördüyünü necə göstərir bilir, tərəfindən öz edim, xanım:*

*Orxon qayaları - əzəl kitabım,
Ulu Qorqud Dədə - gözəl kitabım.
Nizami - dirilik bulduğum mənəm,
Füzuli - öz eşqim, qəzəl kitabım.
Hə, bu deyidiyim ərənlər, Hüseyn Kürdoğlu belə deyirdi. Özü də belə - yeni yanayana deyirdi kimi, dünya ilə də dünyanı dilə ayırırdı:*

*Vətən torpağı tak yarandı könlüm,
Həm dağdı, həm də ki, arandı könlüm.
O şirin göz yaşım acıdır indi
Çünki hicran çəkir, şorandı könlüm.*

Şair, «bu Vətən torpağı canımdır mənəm, yolçuya verilməz can su yerinə» deyəndə biz təkcə ədəbi söz, poetik söz eşitmirik, həm də Vətən torpağının can harayını eşidirik. Artıq burada Vətən üçün, yurd üçün can səvaşının dirənisi təkcə duymuruq, həm də görürük.

Xanım! Bu ünvanda sanki, Bayandır xanım. Qazan xanım önündə Dədə Qorqud səsinə eşidirik.

*Aman allah, yağılar kəsdimi, doğradımı.
Ona düşünən da qıymaz, bəlkə qalib sağ çınar.
Xaxalına yazağı başından keçənləri,
Küləkə göndərəydi necə mən varaq çınar.*

*Ey biçərə Kürdoğlu, gələydi qısqı gümü,
Qaldıraydı başında bir şanlı bayraq çınar.
Yol üstə məğrur qoca, o qamətli dağ çınar.
Hüseyn Kürdoğlundan «Cəbrayıl çınarı» şeirinin yazılmasından 18 il keçir. Hələ ki, bir xəbər yoxdur, xanım! Qayıdır gedən bəy ərənlər. Halımızı sorar sözümdən.*

Bu yazım da mənəvi borcumun bir zərəsi kimi yazdım. Bəlkə, bir Dədə Qorqud gəldi bir zaman. O da öz xanının qabağında moni bildiyi kimi oxudu.

Ruhların dördü, kədərli varsa, sevinməyi də olar. Bəlkə, sözdü elə ruhumuz!.. Bilirməm, xanım!

Bəlkə, hərəndə bir də olsa, öton çəğləri yaddaşə gətirək; Xan yığnağı, Ozan sözü!.. Bəlkə, itidiyimiz gücü elə yaddaşda taparıq: Yanan olsa qor göstərar, Görməyə nə göstərar; İşq olar, nur göstərar; Aça bilsək yolu, izi, Xan yığnağı, Ozan sözü!..

*Qalib vüsəl, məğlub kədar,
Ayrılığı sökr, didər,
Baş götürüb dərd də gedər,
Gəlsə hünər, tərər özü,
Xan yığnağı, Ozan sözü!..*

*Bülbül gülə, gül danışa,
Ürək aç, dil danışa,
Ocaq yana, kül danışa,*

USTAD YANAN OCAQDA

uğrunda səvaşə bütün hissələrini, hoyecanlarını səfərbər edirdi:

*Solursan torpağı tükəldəndə qan,
Nəcin bir-birinə qənimdir insan.
Nifaq toxumunu göyərdirib şeytan,
Tərsinə dolanur dövrən, bənövşə.*

*On ildir Qırxqızda bənövşə bitmir.
Şuşa dağlarından durnalar ölmür.
Yağışın harayı bir yana yetmir,
Viradın Qarabağ, vıran, bənövşə.*

Ah çəkib ətrini çəkdim sinəmə,
Məvi bir şölənsən, od səldim qəmə.
Elə bil təzədən gəldim aləmə,
Sən ki verdin mənə bir can, bənövşə
Bax, sairin Mövlana demiş, «Qaf dağımı iynəylə qazmaq» bu idi. Bu iynənin uc boya işıq olsa da könül qapısı açıq olanların varlığını günəşin dünyanı işıqlandırması kimi nurlandırır. Əsgərin can qorxusu olsa döyüşə bilməz. Şair də liri-kada bütün varlığını səfərbər edib «səfərlər dağıtmağa» gəndirir. Əlbəttə, bütün bunların başında vətən və milli tale dayanırdı; onun əbədi və əzəli ideali. Bu yəndən yaşamaqda onun Savalan obrazına ayrıca münasibət öz mahiyyətini tam açıq. Bu yerdə mənim ruhundan da bir səs Savalan çağırır:

*Adın baldı, Savalan,
Baxtın aldı, Savalan.
Qarabağda qan düşdü,
Təyün qaldı, Savalan.*

Kitablarında (Ə.R.Xəlşifi, «Azadlığın qanı», 2011) bu bayatı başqa cür ifadə olunub. İndi bu məqam üçün necə gəldisə, eləcə də yazdım. Ustadın ruhuna bağışladım. Bu da bir qapıdır, ustadın «Savalan» ələminə giriş üçün.

Düşünürəm Savalan şeirini xatırlatmadan şairin tarixi Azərbaycan səvaşının bütün portretini tam aydınlığı ilə təsvir etmək çətin olardı. Çünki Hüseyn Kürdoğlunun səkkiz bəndlik Savalan şeirində epos gücü, dəstan enerjisi var. Savalanın dastanı Böyük Azərbaycanın dastanıdır:

*Xalq səni nə vığarlı yaratmış,
Əyiləndir məğrur başın, Savalan!
Səhənd ilə Həydarbaba sınırsın,
Qoy var olsun yar-yoldaşın, Savalan!*

*Uca tanrı çağırışına hay verib,
Büllür kimi çəmə verib, çay verib.
Xaqanı da gövhərindən pay verib,
Nə gözəldir bu daş-qaşın, Savalan!*

ŞAİR HÜSEYN KÜRDOĞLUNUN HƏYATI VƏ YARADICILIĞI HAQQINDA MƏQALƏLƏR, XATİRƏLƏR, DÜŞÜNCƏLƏR

seyin Kürdoğlu «Qüzeyindən getmir qışın» deyir. Savalanı böyük Vətən əbrazi kimi görsek mətləb aydın olar:

*Günəylərdə çəmələrin balların,
Gözəllərin al geyinib sallanır.
Yay günündə qarın təza xallanır,
Qüzeyindən getmir qışın, Savalan!*

Zəvvarınam, mənə abi-həyat ver,
Səvaşdayam, bir qılınc ver, Qırat ver.
Kürdoğluya bir cüt gümüş qanad ver,
O da sənin qızılqışın, Savalan!
Dəfələrlə dediyim kimi, biz burada da Hüseyn Kürdoğlunu səvaş, cəng şairi, son noticəyə bu səvaşın səhidi kimi görürük. Əsər sairin Savalana əbəd oxunacaq nəğməsidir.

Hüseyn Kürdoğlu çoxlu ithaf şeirləri milli müəllifdir. Dostları - böyük alimlər Yaşar Qarayevə, Tofiq Hacıyevə, «Varlıq» dərgisinin yaradıcısı, böyük ziyalı, hakim Cavad Həyotə, səvaşımızın böyük ustası Ədalətə, ömrünü Füzuliyə həsr etmiş Vəcihə xanımına, Azadə Rüstəmovaya, akademik Ziya Bünyadovaya, şair Eldar Baxışov, muğam xanı Xan Şuşalıya, dostu professor Qəzənfər Paşayevə, Aşiq Şəmşirə, doğmalarına, bacı-qardaşlarına, xanımı Fəridəyə, övladlarına... və Cəbrayıl çınarına həsr etdiyi şeirlərin hamısında türk varlığına sevgisi, milli dəyərləri əmanətləmək hissələri dil açib danışır. Qardaşı odo-biyyəyətşünas Şirindil Alishanlıya, oğlu, telepublisist İlham Alishanlıya həsr elədiyi şeirlərində sanki ədəbi varislərinə üz tutaraq ruhunu yad nəfəslərdən qorumağı vəsiyyətləyir.

«Kəs gəlmisən, Karkük oğlu» şeiri şair Sübhü Saatçıyaya xitabla yazılıb. Burada da Karkükə, Karkük türkmanlarına sevgisini onlara əzəliq arzulamaqla: *Azadlığın sarıyanda bir gün əsar əllərimiz, Şaldağın, Dəlidəğın, Savalanın saatım* - deyir. Bir sözlə, bir türk ərəninin dəstani dilindən öz sözlərinə yaddaşlı ilə beləcə çözüldü. Bu yerdə onun haqqırlısa çağladığı bir dördlüyü də özünü yetirdi:

*Cox iş gördü bu dünyada əzəri,
Cən Kürdoğlu söz eşiyələ əzəri.
Oyünürəm öz xalqımın adıyla
Azəriyəm, azəriyəm, azəri.*

«Cəngi» çal, dinləsin bu yer, göy, səzi,
Dünyəni qopuz öydü, sanda öy sazi.
Münyanın yoxuşu yora bilərim,
Min illər yol gələn bu bədyö sazi.
Şairin canlı dördükləri ruhuna qovuşub «mənə də, mənə də» deyir. Keçə bilirməm Hüseyn Kürdoğlundan Azərbaycan, Vətən sevgisindən.

*Anamdır sevirəm Azərbaycanı,
Odur canım odu, odun da canı.
Onun dırnaq boya bir daşım da
Verməmə, versələr bütün caham.
Ümməndə inci tükənməz. Ha baş vur,
daşı, gətir. Əlin boşa çıxıbsa, demə ki, ümməndə inci tükənib. Günahı özündə, gücündə gör, xanım! Hüseyn Kürdoğlu bütün bunları bilir, bildiyi üçün də deyirdi.*

*Dünya Kərəm dünya, Lələ dünyadır,
Dərdi belimizdə şala dünyadır.
İçəridə beşik, qapıda tabut,
Həm elə, həm də ki, belə dünyadır.
Sözüm burda bitir, xanım! Amma Cəbrayıl çınarının həsrəti tikan olub sənəmin - üroyimin başında. Hüseyn Kürdoğlu Cəbrayıl çınarını ruhunun qururu kimi vəsf edib:*

Andımızda doğru, düz;
Xan yığnağı, Ozan sözü!..

Qaynar canıq, qan coşarıq,
Daşarıq, vallah, daşarıq,
Güc gətirər, dağ aşarıq,
Üfürsəydik oldu, odu,
Xan yığnağı, Ozan sözü!..

Tapılsaydı canı yanan,
Üşüməzdi qanı donan,
Bilə bilsə sözü qanan,
Xələflidən zərə tozu,
Xan yığnağı, Ozan sözü!..

...Atam Zal Əziz oğlu bunu da deyirdi: Son sözlünü də. Səf sözləmlə toxumdun. Həra düşsə bitioəcək. Əğləncin də ki, boynu sınıq olar. İl yağış gələndə deyər - boyunum sınıs, gərək çox ağaydım. İl pis gələndə isə təəssüflənər: boyunum sınıs, gərək ağmayaydım.

Mən gözümlə açib, ruhumu duyduğum gündən özümü ökinçi bilmişəm.

02.08.2017

